

חבל נחלתכם	לאמר לך אתן ארץ-כנען
כמעט וגרים בה	בהיותכם מתי מספר
וממלכה אל-עם אחר	ויתהלכו מגוי אל-גוי
ויוכח עליהם מלכים	לא-הניח לאיש לעשקם
ובנביאי אל-תרעו	אל-תגעו במשיחי

השירה שבתהלים כתובה על פי כל הכללים של שירת אמ"ת; ואילו השירה שבד"ה נראית כשירה רגילה, הכתובה אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה. אך מסתבר, ששתי השירות כתובות באותה שיטה, ואין ביניהן אלא רוחב העמוד. כי השירה שבד"ה היא יחידה במינה בספר זה; ולפיכך הידר הסופר וכתבה בשורות רחבות. כך עלה בידו לכתוב פסוק שלם בכל שורה ולהניח רווח בכל שורה. וכך נראית השירה כאילו היא כתובה אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה; אך לאמיתו של דבר, זו שירה הכתובה כעין שירת אמ"ת, ולבלר מובהק חילק את שורותיה ברווחים.

שירת תהלים

37. ונראה עתה, שכל הדברים האלה אמורים גם בשירת האזינו. אף זו איננה נחשבת שירה, הכתובה אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה¹. שכן מעולם לא נתחלקה לחלקיה על ידי רווחים; ולפיכך אין לה גם "אריחים" ו"לבינים", שנוצרו בעזרת הרווחים; וגם שורותיה אינן מסודרות מתוך תיאום עם הרווחים. אלא הדין המקורי של שירת האזינו הוא כדין שירת אמ"ת; וזו צורתה: הסופר כותב את השירה כדרכו; אך הוא משתדל לסדר את השורות כך, שפסוקים או חלקי פסוקים יהיו כתובים בהן בשלמות; כן הוא משתדל לחלק כל שורה על ידי רווח. אך הרווחים האלה אינם באים לחלק את השירה, אלא הם מחלקים את השורה. ומסתבר, שבדין המקורי של הלכות סופרים לא היה בכל אלה כדי לעכב – הכל כפי שראינו בשירת אמ"ת.

תפיסה זו של שירת האזינו מוכחת, כנראה, גם מן התלמוד. שהרי כבר אמרנו לעיל²: ר' ירמיה בשם רב קבע בירושלמי את צורתיהן של ארבע שירות: שירת הים, שירת דבורה, מלכי כנען ועשרת בני המן; אך אין הוא מזכיר כלל את צורת שירת האזינו; ושתיקה זו איננה יכולה להתפרש אלא בדרך אחת בלבד: שירת האזינו איננה מנויה עם השירות, משום שאין היא שירה כלל! אין לה אריחים ולבינים היכולים להיות מונחים אלו על גבי אלו; אלא יש בה שורות, שנתחלקו על ידי רווחים. ולפיכך אי אפשר להזכיר אותה לא עם שירה הכתובה אריח על גבי אריח ולא עם שירה הכתובה אריח על גבי לבינה.

38. תפיסה דומה משתקפת גם במאמר המקביל שבבבלי: אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו (עשרת בני המן) ומלכי כנען שאריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה

1 וראה גם גודע ביהודה מהדורא תנינא, חלק יורה דעה, סימן קעו. אף הוא עומד על כך, שדין אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה לא נאמר מעולם ביחס לשירת האזינו – לא בתלמוד ואף לא במסכת סופרים. והראשון שהזכיר צורה זו ביחס להאזינו הוא הר"ן למסכת מגילה.

(מגילה טז, ב). כבר תמהו על מאמר זה¹; שהרי משתמע ממנו, שגם שירת האזינו נכתבת אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח – בניגוד לכתבי היד וגם בניגוד לאמור במסכת סופרים. אך נראה, שיש לכך פתרון פשוט: שירת האזינו איננה בכלל 'כל השירות כולן'; ואין אותו מאמר מתייחס אליה כלל².

39. ראייה נוספת לתפיסה זו תמצא בהלכה הבאה, שהובאה במסכת סופרים (פ"א הי"א): האזינו שעשאה שירה שירה שעשאה האזינו... אל יקרא בה. הלכה זו מגדירה בבהירות את טיב שירת האזינו: אין זו שירה, אף על פי שהיא נראית כשירה. ולפיכך אין היא מתחלקת על ידי רווחים, ואף סופי שורותיה אינם ממלאים תפקיד של רווחים; אלא זו פרשה, שהסופר כותבה כדרכו, אך מחלק את שורותיה על ידי רווחים – הכל כפי שהוא מקובל בשירת אמ"ת. ולפיכך הכותב אותה כשירה רגילה כבר פסל את הספר; שהרי הוסיף בה רווחים שלא כדין; ולא עוד אלא הוא שינה גם את אפיים של הרווחים שהיו שם: בתחילה היו אלה רווחים שחילקו את השורות; עתה הם מחלקים את השירה.

40. תפיסה זו של שירת האזינו מוכחת אפוא מן התלמוד. אך היא משתקפת בבירור גם בכתבי היד. הדבר מוכח מעצם העובדה, שסידור התיבות בשורות ובחלקי שורות אינו דומה בא"ש¹; והוא מוכח בייחוד מן העובדה, שאף אחד מכתבי היד לא הצליח לסדר את התיבות כך, שחלקי השירה יעמדו תמיד בשורה אחת בשלמות. וראה לדוגמה:

א דב' לב, כג-כח

חצי אכלה-בם	מני רעב ולחמי רשף
וקטב מריגי	ושן-בהמת אשלח-בם
עם-חמת זחלי עפר	מחוץ תשכל-חרב ומחדרים אימה גם-בחור
גם-בתולה יונק עם-איש שיבה	אמרתי אפאיהם
אשכיתה מאנוש זכרם	לולי כעס אויב אגור
פן-ינכרו צרימו	פן-יאמרו ידנו רמה
ולא ה' פעל כל-זאת	כי-גוי אבד עצות המה

ל דב' לב, כג-לב

רעות חצי אכלה-בם מני רעב	ולחמי רשף וקטב מריגי ושן-בהמות
אשלח-בם עם-חמת זחלי עפר	מחוץ תשכל-חרב ומחדרים אימה גם-בחור
בתולה יונק עם-איש שיבה	אמרתי אפאיהם אשכיתה מאנוש זכרם לולי
כעס אויב אגור פן-ינכרו צרימו	פן-יאמרו ידנו רמה ולא ה' פעל כל-זאת כי-גוי
אבד עצות המה ואין בהם תבונה	לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם איכה
ירדף אחד אלה ושנים יניסו רבבה	אם-לא כי-צורם מכרם וה' הסגירם כי לא
כצורנו צורם ואיבינו פלילים	כי-מגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבי-

1 עי' ר"ן שם; ועי' מ"ש לתחילת האזינו.

2 **לדעת מ"ש** (בהקדמתו לש"ב כב), גם שירת דוד שבשמואל נכתבת אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח; שכן 'מהכלל שאמרו בגמ' כל השירות כלן וכו' משמע דגם שירת דוד בכלל... **לדעת מ"ש** היא בניגוד לנוסח **אלקשוד**. ונראה, שראיתו מן הגמרא איננה מכרעת: אף שירת דוד איננה בכלל 'כל השירות כולן' – כמוה כשירת האזינו.